

SLOVENSKA. — PREVODI.

Pavel Bourget: **Razporoka**. (V slovensčino prevel A. Kalan. I. zvezek „Leposlovne knjižnice“. Založila „Katoliška Bukvarna“. Ljubljana, novembra 1906.) I. zvezek „Leposlovne knjižnice“ prinaša prevod znamenitega romana francoskega pisatelja, člana francoske akademije znanosti, Pavla Bourgeta „Un divorce“. (1905.) Predno ocenimo delo samo, obrazložimo celo literarno delovanje Bourgeta, ki je eden izmed najslavnejših modernih pisateljev Francoske. Bourget je prvi, ki je začel boj proti Zolinemu naturalizmu in je njegov vpliv tudi strl. Že leta 1873. je Bourget, star komaj 21 let, obsodil Zolino literarno delovanje. Proglasil je v oni dōbi, ko je Zola še neomejeno vladal, načelo, da naj roman goji ljubezen do „boljšega življenja“, opisuje „lepe značaje“ in povzdiguje ona čuvstva, ki v nas „okrepijo moč in veličastvo idej“. Zolá je tedaj ravno izdal svojo „naravno in socialno zgodovino“ neke rod-bine iz dōbe drugega cesarstva, „La fortune de Rougon“, „La curée“ in l. 1873. „Le ventre de Paris“. Bourget je ta dela ostro obsodil. „Priznana resnica je“, piše, „da slog in manira odkrijeta svojstva in najglobljo naravo duhá; iz tega stališča se nam Zolá razodeva kot človek, za katerega notranji svet ne obstoji . . . Smili se nam francoski jezik, ki ga je Zolá tako strašno pokvaril, tisti jezik, o katerem je dejal neki pisatelj, da že samó njegov izgovor zapušča na ustnicah žená smehljaj . . . Junaki Zolinih romanov se delé zgolj v dva razreda: eni, Saccard, Renée, Maxime, so podli, pohotni in lakomni, drugi, Silvère in Florent, bolni otroci. ki kakor v sanjah pohajkujejo okoli ter se topé vsled

krivih idej v ginjenosti . . . Pri Zoli opazujemo manijo, vriniti naravoslovje v umetnost s tem, da mesto moralnega razmotrivanja uporablja fizijološke probleme. To je umetnost, ki ji ni mar za lastno dostojanstvo, kajti kraljestvo ču-
stev, kjer vlada umetnost, bo vedno nedostopno naravoslovnemu raziskavanju, ki ne more nikdar razkrojiti bogate duše.“

To je bil prvi nastop Bourgeta. Bourget je bil rojen l. 1842. v Amiensu in takrat, ko je nastopil proti Zoli, je bil licenciat leposlovja na pariški Sorboni. Pisal je izpočetka razen par pesmi večinoma le literarne kritike, kjer mu je bil vzor Taine. Že takrat se je poglobil v psihološke študije, ki so mu pozneje pripomogle do tega, da so ga imenovali najboljšega psihologa med modernimi pisatelji. In res — Bourget je opisal žensko dušo takó, kot morda nihče pred njim. Njegovo svetovno naziranje se je tedaj naslanjalo na Taina. Bil je pristaš neke evolucijske teorije, ki opazuje človeške strasti počenši od neznatnih kali do tiste točke, kjer strasti prikipe do viška in izzovejo konflikte med posameznikom in družbo. Iz tega je nekako empiriško izvajal stalne za-

Pavel Bourget.

kone ter neko pozitivistiško moralo, ne da bi zašel v naturalizem, ki mu je bil do dna duše zoprn. Medtem je bil Zolá izdal „Germinala“, „Ubijalca“, „Nano“ in „Njih ekscelenco Evgena Rougona“. Zolá je bil na vrhuncu svoje slave. Bourget pa je sklenil sistematično izpodkopati njegov vpliv in vsako leto, kadar je izdal Zolá kak naturalistiški roman, ki je opisoval posebno življenje nižjih slojev, je Bourget izdal psihološki roman iz višjih krogov. Bourget je v njih opisoval ljubezen v vseh njenih nijansah. Tako so nastali od l. 1884. do 1889. romani: „Irréparable“, „Cruelle

énigme“, „Crimes d'amour“, „André Cornelis“, „Mensonges“ in „Le disciple“. Zlasti zadnje delo je psihološko mojstrsko izvedeno. Bourget je pridobil zase pravo literarno elito in ko je dokončal svoja romana „Deuxième amour“ in „Coeur de femme“, so se vneli zanj še tisti nesmrtniki, ki so sedeli v francoski akademiji znanosti. Zolá se je takrat z vsemi močmi potegoval za sedež v akademiji, pa ni šlo. L. 1895. je bil imenovan za člana akademije elegantni psiholog francoskih žena, Pavel Bourget, komaj 44 let star.

Odslej se je Bourget še bolj vglobil v načelna vprašanja in romani, ki so izšli okoli l. 1890., se vedno bolj nagibajo k pozitivnejšemu svetovnemu naziranju. Sicer je slej kot prej analiziral liki anatom ljubezenska čuvstva, razvoj ljubezni, njeno razmerje do ostalih strasti, dušne boje zapuščenih dam, celó njihove toalete in budoarje, toda v „Učencu“ in v romanu „L'étape“ zmaga v njem svetovno naziranje krščanstva popolnoma V „Učencu“, „Le disciple“. 1889., je Bourget obsodil „svobodomiselstvo“, ki s svojo moralno ne more nadomestiti etičnega sestava krščanstva in ki nikoli ne more doseči višine onega nauka, ki uči vernike moliti: „Oče naš, kateri si v nebesih“. Najlepše pa je združil dovršeno obliko s plemenito vsebino v „Razporoki“.

Dovršen je predvsem slog in tehnika tega romana. Ko čitaš te lepo zaokrožene periode, umerjene in harmonične, ter slediš strogo logičnim izvajanjem, se nehoté spomniš na elegantni klasiški slog Goethejevih „Wahlverwandschaften“. In vendar ne pogrēšaš nikjer strogega realista in predvsem nedosežnega dušeslovca. Kakor živa stoji pred nami junakinja, madama Gabrijele Darras, ki je bila preje omožena z aristokratom Edgarom de Chambault, sedaj pa živi skupaj s republičanskim buržoajem Albertom Darras, ki je pristaš „laissez faire“ morale ter se iz načelnih razlogov z Gabrijele, ločeno od svojega prejšnjega moža, noče poročiti cerkveno. De Chambault je ravnal s svojo soprogo brutalno, ker je bil lahkoživ pohotnež, dasi ga Bourget ne slika popolnoma brez vsakih boljših lastnosti. Gabrijele se loči od njega in podá roko Albertu Darrasu, ki ga je ljubila že iz mladih let. Darras, ki je veren učenec francoskih pozitivistov, zagrizen svobodomislec, drugače pa pošten in delaven, pridobi Gabrijele za svoja naziranja. Ona se vname za njegovo mrzlo in pusto etiko in za njegovo hladno pojmovanje sveta, kakršno si je sestavil sam na podlagi najplitvejšega in odurnega racionalizma. Toda na dnu Gabri-

jelinega srcá počiva tolažilna krščanska vera, ki uteši srce ter povzdiguje misli do idealnih višin, kamor ne sega mrzla zloba svetá in bogotajne družbe. Njena vera iznova oživi, ko vidi, kako bogato se razvija seme katoliških naukov v duši njene mlade hčerke Jeanne, ki ima kmalu sprejeti sv. obhajilo. Ta nežna mistika, združena s tihim očitanjem vestí, da njena poroka z Albertom ni cerkveno veljavna, ukloni njenega duha pred neizprosno voljo božjo, ki zahteva cerkveno sankcijo zakona in njegovo nerazvezljivost. Ta boj v njeni duši je Bourget izvedel v vseh njegovih nijansah, saj je odnekaj proučeval žensko dušo. Testimonium animae naturaliter christianae je vodilni motiv Gabrijelelinega dušnega preobrata. Toda Gabrijele se od svojega drugega moža ne more ločiti: morala bi žrtvovati vero svoje lastne ljubljene hčerke. Albert ji namreč zažuga, da bo dal svojo hčerko vzgojiti v duhu bogoneznanstva, ako se loči od njega Gabrijele. To je tista zagata, iz katere Gabrijele ne najde nobenega izhoda. Toda njen drugi, civilni zakon povzroči še drugo zló: odtuji jo od lastnega sina iz prvega zakona, Lucijana. Lucijan se je seznanil s svobodomiselno Berto Planat, študentko medicine. Ker je Bertina preteklost precej temna, hoče Albert Darras Lucijanu braniti poroko z Berto in ko se Gabrijele pridruži mnenju moževemu, se Lucijan odvrne od nju ter ju zapusti. To Gabrijele potere docela. Onemogla in strta vsled udarcev krute usode, ki jo z Albertom veže povrh še z ljubeznijo, katere ne more v sebi zamoriti, se vdá in živi naprej v zvezi, ki je ni blagoslovil Bog in ji povzroča najhujše muke. In takó se konča roman z resignacijo Gabrijele: „... In čuteč se jetnico te razporoke — kakor je pomenljivo dejal duhoven — proklinjala je mati Lucijanova in Jeannina to zločesto postavo, kateri se je slabotna žena vdala v izkušnjava, ki uničuje družinsko in versko življenje, to postavo anarhije in nereda, ki je obetala svobodo in srečo, ki pa ji je, kakor tudi že toliko družin, donesla le sužnost in bedo!“

Svojo tezo je Bourget od kraja do konca dokazal z neizprosno logiko. Gibalo Gabrijeleline tragike tiči v besedah čistiljivega učenjaka, oratorijanca patra Evrarda, ki ji odkrije pota božja: „Maščevalna roka božja ne deluje z izrednimi sredstvi; logika krivde ji zadostuje.“ To logiko krivde je Bourget izvedel in njegova tendenca ni prav nič izkričila realnosti dejstev in značajev.

Prevod gospoda A. Kalana se lepo prilagoduje eleganci Bourgetovega sloga. „Leposlovna knjižnica“ pa, ki je začela s takim epo-

halnim delom, je bogato izpolnila, kar je v svojem programu obetala. Zato ji želimo obilnega uspeha. Skrajni čas je že, da premagamo tisto slovstvo, ki duhá ne povzdiguje, temuč ga prodá strastem v sramotno sužnost.

☪

IZVIRNA DELA.

KNJIGE „DRUŽBE SV. MOHORJA“ ZA L. 1906.

Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1907. 144+80. — Letošnji Koledar nudi 81.979. udom raznovrstnega berila. Na prvem mestu žaluje družbeni odbor za prerano umrlim velezaslužnim predsednikom L. Einspielerjem ter objavlja „v trajen spomin“ nebroj brzojavk in sožalnih pisem, kar se zdi precej naivno. — Leposlovni del ima pet črtic. Prva Troštova „Mlin ob potoku“, ima mnogo dobrih in pametnih misli, a je premalo psihološko utemeljena. Lepo in natančno je opisal P. Perko pridnega in odločnega „Pastirja Ceneta“, prvo službo in njene težave. Pisatelj se je globoko zamislil v otroško dušo in nam podal lepšo sliko nego je Koledarjeva. — Permova črtica „Divji lovec“ in „Tujec“ od Fr. S. Tr. imata obrabljen motiv, a sta hvalevredni, zlasti zadnja. — Popis hoje na Triglav se je izborno posrečil znanemu hudomušnemu Janku Mlakarju. Ob mnogih krepkih, večkrat pristno planinskih dovtipih bravec ne ve, bi se li smejal žejnemu Tonetu in jezični Ivanki, ali bi občudoval stričevo vztrajnost in potrpežljivost in sočuvstvoval z njim vsled toliko naporov in neprilik, ki jih pojasnujejo primerne slike. — V pesniškem delu ima lep ciklus Fr. Neubaer in nekaj pesmi Sorin¹⁾. — Poučni del je vrlo zanimiv, tupatam premalo ilustriran.

Ne verjamemo pa, da bi se vsi Novjorčani ponašali z „Glasom Naroda“, dasi je res, da skoraj „niti v stari domovini ne najdemo takega dnevnika“, ki bi tako sovražil vse, kar je sveto slovenskemu ljudstvu; zato se le čudimo Mohorjevi družbi, da dela reklamo za tak umazan list!

Sveta družina. Molitvenik. — Spisal Jožef Seigerschmied.

Zgodbe sv. pisma. Slovencem pričel razlagati dr. Frančišek Lampe. 13. snopič. Spisal dr. Janez Ev. Krek. Str. 385 — 512. — Najlepši dar, kar jih je sploh doslej podala Mohorjeva družba svojim družbenikom — to se pač sme z gotovostjo trditi — so Zgodbe sve-

tega pisma. V njih je podana Mohorjanom prilika temeljito se poučiti o resnicah, ki najgloblje segajo v človeško življenje in so vendar po navadi vedno še premalo natančno poznane in umevane. Najbolj pa zaslužijo resnice evanĝelija in njega zgodbe, katere nam Mohorjeva družba podaja ravno v sedanjih zvezkih Zgodb, da jih natančno poznamo in umevamo. Pod peresom slovenskega razlagalca zgodb vse oživi, vse se pokaže v pravem življenju in nam ni več tako tuje, kakor je bilo prej. Osebe in dogodki, ki so se nam prej zdeli kakor iz nekakšnega drugega sveta, nam postanejo znani in domači in pokažejo se nam v življenju, kakršnega poznamo tudi mi. Vsako potezo svetopisemsko, naj se zdi še tako neznatna, nam pisatelj razloži tako, da si jo zapomnimo za vselej. In ravno to napravi pripovedovanje zelo živo in zanimivo. V pričujočem zvezku obdeluje razlagavec zadnje mesece tretjega leta javnega delovanja Gospodovega, njegovo delovanje v Pereji, njegovo zadnjo pot v Jeruzalem in njegovo delovanje v zadnji Veliki noči do ustanovitve sv. Rešnjega Telesa. Ona živahnost in poljudnost, katere smo vajeni v njegovih Zgodbah, preveva tudi ves pričujoči zvezek. Razlaga stoji na višku sedanje svetopisemske razlage, je dogmatična in filozofska in vendar umljiva tudi preprostemu bravcu. Pisatelj razlaga, kakor doslej, sinkronistično in dosledno prevaja grški pripovedni aorist s sedanjikom. Želeti je, da Mohorjani tudi cenijo Zgodbe, kakor njih velika vrednost zasluži, in jih z veseljem prebirajo. Prepričani smo, da kdor začne Zgodbe brati, težko pričakuje njih nadaljevanja v prihodnjem zvezku. Duhovniki pa imajo v Zgodbah prelep zgled poljudne razlage evanĝelijev.

Pri severnih Slovanih. Potopisne črtice s slikami. Spisal Josip Lavtižar. Izdala Družba sv. Mohorja v Celovcu. 1906. Str. 191. — Znani marljivi potopisec Josip Lavtižar, ki je pred malo leti popisal svoj pohod pri Jugoslovanih in ki zdaj priobčuje v „Dom in Svetu“ črtice s svojega potovanja po severni Evropi, nam je podal zopet novo delo, kjer opisuje svoje obiske pri naših severnih bratih. Knjiga nam je posebno raditega dobrodošla, ker se bode naše ljudstvo, kateremu je to delo namenjeno, natančneje seznanilo z življenjem severnih Slovanov, s katerimi govorimo podoban jezik. Po kratkem uvodu, kjer nam poda pisatelj praktičen navod, kako naj se pripravimo na dolgo pot — začne svoje popotovanje. Pisatelj obišče Velegrad, Krakov, Vieličko, Bohnijo, Tarnov, Lvov, južno in zapadno Galicijo, Šlezijo, Tešin, Olomuc, Brno in Prago.

¹⁾ Primerjaj pesem „Na planini“ s pesmijo „Na planine“ v „Dom in Svetu“ 1901, str. 366.